

Uredili

Renata Novak Klemenčič

Martina Malešič

Ljubljana 2014

arhitekturna zgodovina 2

Arhitekturna zgodovina 2

Uredili: Renata Novak Klemenčič, Martina Malešič
Recenzenta: Robert Peskar, Samo Štefanac
Jezikovni pregled: Nataša Pirih Svetina, Maja Opašič
Avtor slike na naslovnici: Žiga Okorn

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2014
Vse pravice pridržane

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
Izdal: Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
Za založbo: Branka Kalenič Ramšak, dekanja Filozofske fakultete

Oblikovanje in prelom: Uvid - Žiga Okorn in Barbara Filipčič
Tisk: Birografika Bori d.o.o.
Ljubljana, 2014
Prva izdaja
Naklada: 400 izvodov
Cena: 25 evrov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

72:7.072(082)

ARHITEKTURNA zgodovina 2 / [uredili Renata Novak Klemenčič, Martina Malešič]. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014

ISBN 978-961-237-628-4
1. Novak Klemenčič, Renata

272249088

arhitekturna zgodovina

2

Kazalo

- 8 Renata Novak Klemenčič
Obnova spomenikov v Dubrovniku v prvi polovici 15. stoletja
- 18 Predrag Marković
Kameni krovovi/svodovi katedrale sv. Jakova u Šibeniku – graditeljska tradicija i arhitektonska invencija između starog i novog
- 28 Darka Bilić
Izgradnja katedrale Porođenja Bl. Djevice Marije u Skradinu u 18. stoljeću pod *ius patronatom* Mletačke Republike
- 40 Dubravka Botica
Utjecaj i interpretacija tradicije u arhitekturi 17. i 18. stoljeća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj na odabranim primjerima – oblikovanje zvonika i ugaonih kula
- 50 Helena Seražin
Javno arhitekturno naročništvo v Benetkah. Izbrani primeri iz prve polovice 18. stoletja
- 60 Renata Komič Marn
Pozabljena gradbena faza Attemsovega dvorca v Dornavi
- 74 Marko Špikić
Transformacije i kontinuiteti u Dioklecijanovoj palači u Splitu od Roberta Adama do Aloisa Riegla
- 86 Petra Šušteršič
Plečnikov Novi Magistrat
- 94 Nataša Jakšić, Karin Šerman
Novo u starom: Denzlerova Upravna zgrada Gradskih poduzeća u Zagrebu iz 1935. godine u historicističkom tkivu zagrebačkoga Donjega grada
- 106 Jasna Galjer
Je li modernizam još uvijek aktualan? Sraz realnosti i utopije na izložbama stanovanja 1950-ih u SFRJ-u
- 114 Aleš Vodopivec
Ravnikarjev odnos do preteklosti in tradicije

Tina Potočnik	122
Staro in novo v razvoju naselja Mengeš. Spremembe v pojmovanju in vrednotenju dediščine v okviru grajenega prostora po drugi svetovni vojni	
Mija Oter Gorenčič	132
Trije primeri posegov v starejšo arhitekturo in njihovo tedanje sprejemanje	
Lara Slivnik, Tadej Brate	146
Potovanja Hradskega mostu po Ljubljani	
Rebeka Vidrih	158
<i>De re aedificatoria</i> po izraelsko	
Eva Sapač	166
Umetnostna zgodovina in spomeniško varstvo v odnosu do prostora kot merila urbanistične umetnosti	
Peter Fister	172
Problemi razumevanja in vrednotenja arhitekture ob upoštevanju spreminjanja kriterijev za njeno gradnjo	
Mateja Golež, Tomaž Pazlar, Tomaž Majcen	180
Pomen informacijskega modeliranja za trajnostni razvoj grajenega okolja	
Živa Deu	190
Meje novega v razvojnem varovanju spomenikov nepremične dediščine	
Igor Sapač	198
Novo staro v arhitekturi na Slovenskem. Problematika rekonstrukcijskih posegov	
Aleksander S. Ostan	212
Staro kot navdih za novo. Principi naselbinske dediščine kot vir za sodobne urbanistične in arhitekturne stvaritve	

Darka Bilić

Izgradnja katedrale Porodenja Bl. Djevice Marije u Skradinu u 18. stoljeću pod *ius patronatom* Mletačke Republike

Ovom prilikom utvrdit će se karakteristike djelovanja Mletačke Republike kao naručitelja arhitektonskog spomenika, definirati upravni i izvršni organi koji su sudjelovali u procesu financiranja i realizacije izgradnje te preispitati uloge i utjecaj službenika državne uprave na tijek izgradnje i konačan izgled katedrale u Skradinu.

Papa Aleksandar VIII. 1690. godine Mletačkoj je Republici dodijelio pravo *ius patronata* nad župama i biskupijama koje uspije oduzeti turskoj vlasti. Pravo *ius patronata* ili zakonske zaštite uključivalo je pravo imenovanja biskupa i svećenika, ali i obvezu obnove starih župa i biskupija, izgradnju porušениh crkava i katedrala te uzdržavanje crkvenog klera.¹ Na samom početku Morejskog rata (1684. – 1699.) Skradin je 1684. godine potpao pod mletačku vlast, kao dio takozvanog *Acquisto Nuovo* kojim je Mletačka Republika dobila Sinj, Knin, Vrljiku, Makarsko primorje, Herceg Novi i Kotor.² Time je obnova stare skradinske biskupije i izgradnja nove katedrale u Skradinu postala državna obveza. Istovremeno s obnovom skradinske biskupije, Mletačka Republika, obvezana istim ugovorom sa Svetom Stolicom, obnavlja i staru biskupiju u Makarskoj.³

Državna administrativna tijela, koja su u 18. stoljeću bila nadležna za upravljanje građevinama u državnom vlasništvu te neposredno uključena u postupak izgradnje i obnove građevina u mletačkoj provinciji Dalmaciji i Albaniji, nalazila su se dijelom u Veneciji, a dijelom u samoj provinciji Dalmaciji i Albaniji. U glavnom gradu Republike nalazila su se zakonodavna ili upravna tijela: *Senato Mar, Deputati e Aggiunti alla provision del denaro pubblico, Savio Cassier* i *Provveditori alle Fortezze*.⁴

Molba za izgradnju ili obnovu određene građevine, koju su lokalni dužnosnici, generalni providur ili gradski knezovi upućivali u Veneciju iz Dalmacije, razmatrana je u dijelu Senata zaduženom za prekomorske provincije, Senat. Prije donošenja konačne, pozitivne ili negativne, odluke o određenoj obnovi ili izgradnji Senat se, tijekom 18. stoljeća, često prethodno savjetovao s administrativnim tijelom *Deputati e Aggiunti alla provision del denaro pubblico*.⁵ Ovaj je ured tijekom 18. stoljeća imao nadležnost nad svim aspektima državne ekonomije. Nakon konzultiranja svoje dokumentacije o dotada utrošenom novcu i izvedenim radovima te usko surađujući s drugim administrativnim tijelom *Savio Cassierom, Deputati e Aggiunti* savještovali su i predlagali odluke, koje je Senat u velikoj većini slučajeva slijedio i poštovao.

Nakon što je Senat odobrio molbu za obnovu ili izgradnju građevine u državnom vlasništvu, kopija odluke se u većini slučajeva prosljeđivala administrativnom tijelu *Savio Cassieru*. Službenici su ovog ureda imali ovlaštenja osloboditi i poslati u prekomorske provincije odobrenu sumu novca ili pak, dozvoliti da se tražena količina novčanih sredstava odbije od poreza koji se ubirao u Dalmaciji i Albaniji.⁶

Molbe za odobrenje financiranja građevinskih zahvata na građevinama u državnom vlasništvu, koje su iz provincije stizale državnim vlastima u Veneciju, trebale su biti popraćene izvještajem, koji je izradio i potpisao državni inženjer nakon izlaska na teren. Izvještaj je sadržavao opis zatečenog stanja građevine

¹ VIDOVIĆ 1981, pp. 80–81: »Praedictae Reipublicae ut est nunc, prout postquam ipsa Respublica in locis, et terris, quos, et quas in praesenti contra Turchas bello hactenus ab infidelibus vindicavit Ecclesias metropolitanas, et Cathedrales una cum sacra suppellectili, etiam ad Pontificalia exercenda, novas Ecclesias, ubi opus fuerit extraendo, pristino Divino cultui restituerit, et Palatia eisdem Ecclesiis proxima, pro habitatione Archiepiscoporum, seu Episcoporum aedificaverit, seu assignaverit cun cogrua dote.«; ŽANETIĆ 2005, p. 123.

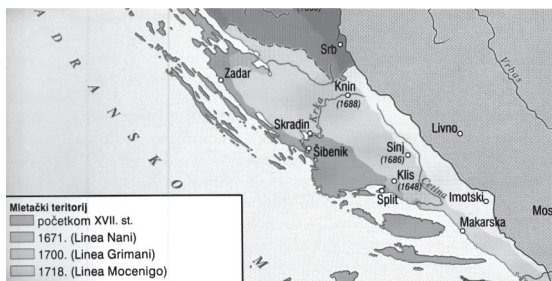
² BABIĆ 1986, p. 32; PEDERIN 1990, pp. 14–21; SOLDO 1991, pp. 131–132; SLUKAN ALTIĆ 2008, p. 241.

³ BILIĆ 2009.

⁴ O administrativnim tijelima mletačke uprave u Veneciji, njihovom nastanku i nadležnosti cf. DA MOSTO 1937.

⁵ Ured je osnovan 1646. godine sa svrhom da pronade najbolji način za sakupljanje novca potrebnog za financiranje vojnih operacija tijekom Kandijskog rata. Nakon završetka ratnih operacija sredinom 17. stoljeća ured nije ugašen već je preuzeo savjetodavnu ulogu. Kao vrhovni financijski organ Republike formirao je državni proračun. DA MOSTO 1937, p. 121.

⁶ Administrativno tijelo Savio Cassier sastavljeno od jednog službenika nadgledalo je prikupljanje poreza, funkcioniranje blagajni raznih državnih ureda te prihode i rashode državne blagajne. DA MOSTO 1937, p. 117.

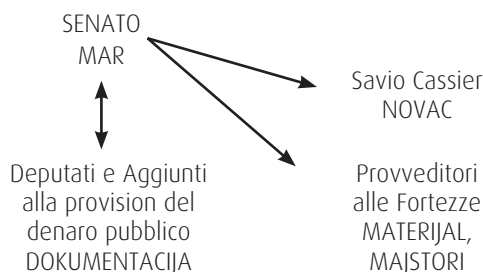

1. Karta širenja Mletačke republike na teritoriju srednje Dalmacije tijekom 17. i 18. stoljeća

Kopija pozitivne odluke Senata prosljeđivala se i administrativnom tijelu *Provveditori alle Fortezze*. Ono je bilo zaduženo za slanje materijala potrebnog za obnovu i izgradnju građevina u provinciji slijedeći količine istaknute u troškovniku koji su prethodno izradili javni inženjeri u provinciji. *Provveditori alle Fortezze* u Veneciji su raspisivali natječaje i na osnovu njih odabirali robu onog poduzetnika koji ju je nudio po najnižoj cijeni te je brodovima slali u Dalmaciju. Za potrebe gradnje iz glavnog su se grada Republike dopremale metalne preradevine, staklo, kupe, sve vrste alata potrebnog za izvođenje radova.

Sudionici uključeni u proces planiranja izgradnje ili popravka građevina u državnom vlasništvu na lokalnoj razini, na teritoriju mletačke provincije Dalmacije i Albanije, bili su generalni providuri, gradski knezovi, kapetani i kamerlenzi, inženjeri, protomajstori i majstori zaposleni u državnoj upravi.

Pregledom relevantne arhivske dokumentacije ustanovljeno je da su generalni providuri Dalmacije i Albanije sa sjedištem u glavnom gradu provincije Zadru bili od nezanemarive važnosti u procesu odobravanja molbe za izgradnju i obnovu državnih zgrada te njezine realizacije.⁷ Generalni su providuri bili vrhovno upravno tijelo provincije s civilnom i vojnom ingerencijom na cijelom teritoriju provincije. Na ovoj su se dužnosti svake tri godine izmjenjivali mletački plemići izabrani od strane Velikog vijeća u Veneciji. Djelovali su kao posrednici između vlasti u Veneciji, koja je bila daleko i nije poznavala lokalnu situaciju i zajednice u Dalmaciji, koja je upućivala zahtjeve prema vlastima. Generalni providuri ne samo da su imali moć filtriranja različitih molbi koje su upućivane od strane lokalnih predstavnika ili komunalnih vijeća preko njihovog ureda, nego su vlastitim stavom imali mogućnost utjecati na vlasti u Veneciji i privoliti ih svojim zauzimanjem na financiranje ili su u potpunosti mogli ignorirati pojedine molbe i završiti ih izvršenjem. Generalni su providuri izdavali naloge javnim inženjerima, zaposlenicima državne uprave u Dalmaciji, koji su izlazili na teren i izrađivali projekte izgradnje ili obnove.

2. Shema rada administrativnih tijela uključenih u postupak obnove i izgradnje građevina u mletačkoj Dalmaciji i Albaniji u 18. stoljeću

Pri završetku Morejskog rata, kada su se smirila ratna zbivanja na području Dalmacije, generalni providur Alvise Mocenigo 1697. godine šalje u Skradin dva majstora. Oni su dobili zadatak da izvide stanje, provjere podatke iz prethodnog izvještaja i izrade projekte obnove ili izgradnje crkve koja bi se posvetila za katedralu, te kuće namijenjene za stanovanje biskupa.⁸ Tada su trebali otići u Makarsku i tamo obaviti isti zadatak.

Iako je generalni providur Mocenigo imao na raspolaganju nekoliko inženjera koji su u to vrijeme bili u državnoj službi na području Dalmacije, on je ovaj zadatak povjerio *bombardieru* Giacomu di Varenneu⁹ za kojeg, iz do sada pronađenih arhivskih podataka, nije poznato da je imao prethodnog projektantskog iskustva, pogotovo na reprezentativnim građevinama sakralne namjene kao što je to skradinska katedrala. *Bombardiera* Giacomina di Varennea¹⁰ na ovom zadatku prati majstor Jerolim, vjerojatno lokalni majstor drvodjelac.¹¹

⁷ Općenito o službi i djelovanju generalnih providura u mletačkoj provinciji Dalmaciji i Albaniji cf. NOVAK 1958-1959; NOVAK 1960; NOVAK 1962.

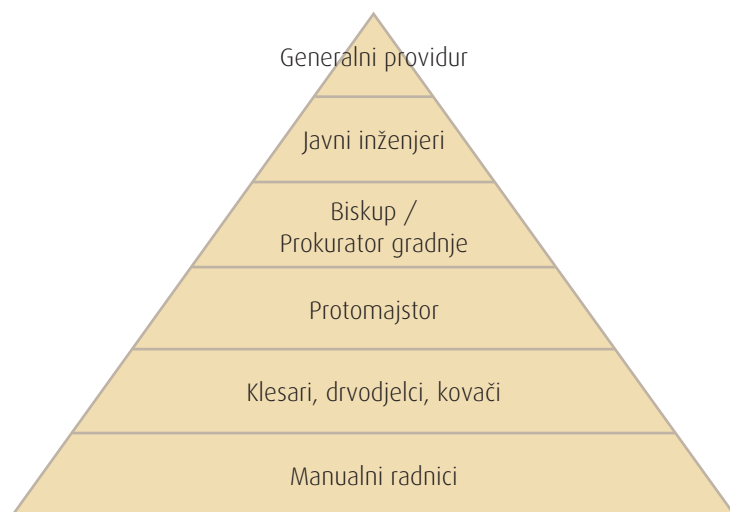
⁸ Archivio di Stato di Venezia (ASVe), Senato PTM, b. 538, izvještaj 20 generalnog providura Alvise Moceniga iz Splita od 16. kolovoza 1697.: »La Chiesa poi di Scardona dedicata alla B. Vergine, viene riconosciuta troppo angusta, et incapace di servire per Cattedrale, ne della Casa grande al lido del mare, asseriscono attrovarsi altro, che le [...] vestigia, sopra le quali non possa erriggersi una conveniente habitatione, onde essendo necessario il fabbricarsi il tutto da nuovo, viene calcolato il dispendio per la Chiesa alla somma stessa motivata per quella di Macarsca, et a Z. 1693 per la Casa.« Bilić 2009, pp. 56-58.

⁹ Iz arhivskih dokumenta saznaje se da je Giacomo di Varenne bio zaposlen u službi bombardijera mletačkih vlasti u Dalmaciji. Iz pisma udovice Giacoma di Varenne iz 1698. godine doznaje se da je di Varenne kao dobrovoljac služio na Levantu. U Dalmaciju dolazi 1689. godine. Osim na ovom zadatku radio je i na obnovi utvrde Fort Opus u delti Neretve gdje je i umro 1698. godine. ASVe, Senato Mar, f. 742; ASVe, Senato Mar, reg. 155.

¹⁰ *Bombardieri* se po prvi puta spominju 1423. godine, a od 16. stoljeća dio su teritorijalne vojske. Osobe koje su se bavile zanimanjima mesara, poreznika, krčmara, nosača i dr. nisu smjele obnašati dužnost bombardiera. Odlukom iz 1793. godine imali su pravo na mirovinu nakon navršene šezdesete godine te su smjeli javno nositi oružje. Za vrijeme proslava i svečanosti pravili su vatromet. Pederin 1990, p. 90.

¹¹ U izvještaju se ne navodi prezime majstora Jerolima. Vjerojatno se radi o majstoru drvodjelcu, marangunu koji je pomagao oko procjene materijala potrebnog za izgradnju.

Dolaskom u Skradin početkom kolovoza 1697. godine Giacomo di Varenne pronašao je malenu crkvu posvećenu Bogorodici, koju su Turci upotrebljavali kao džamiju.¹² Ocijenio je da, ta, mala i slabo građena crkva ne može poslužiti kao katedrala te u svom izvještaju predlaže gradnju nove crkve na istom mjestu. Iako je majstor di Varenne pronašao ostatke biskupske kuće na obali, njenio stanje ocijenio je neu-

3. Hijerarhijska piramida nadležnosti nad gradilištem katedrale u Skradinu

potrebljivim, stoga izrađuje projekt nove rezidencije prislonjene uz apsidu katedrale. Uz pisani izvještaj o situaciji u Skradinu, Giacomo di Varenne generalnom je providuru priložio i četiri crteža: aksonometrijski prikaz katedrale, tlocrt katedrale i biskupske kuće u Skradinu, pogled na glavno pročelje i južni zid crkve te aksonometrijski prikaz kuće javnog bilježnika koja se treba prilagoditi za smještaj biskupa u Makarskoj.¹³ Uz projekte katedrala i biskupskih kuća u Makarskoj i Skradinu priložen je i troškovnik izgradnje koji, kao i projekti, dokazuje da su obje katedrale, u Makarskoj i Skradinu, trebale biti izgrađene prema istom projektu.¹⁴

Izvještaj vještaka, Giacoma di Varennea i majstora Jerolima, generalni je providur Mocenigo priložio svojem redovitom izvještaju Senatu i poslao na odobrenje u Veneciju. Pokazalo se da je izvještaj bio nepovoljno protumačen u Veneciji, odnosno Senat je ocijenio da država u tom trenutku nema na raspolaganju dovoljno novčanih sredstava za izgradnju nove katedrale te biskupske i kanoničke kuće. Stoga je odluka o financiranju ovog projekta kasnila više od 27 godina, sve do 1724. godine.

U međuvremenu, generalni providur Alvise Mocenigo tijekom svojeg mandata opetovano u svojim izvještajima podsjeća Senat o preuzetoj obavezi financiranja izgradnje dviju katedrala i biskupskih rezidencija. Opet 1699. godine u Veneciju šalje prijedloge projekta za izgradnju katedrale i pripadajuće im troškovnike, koje je dvije godine prije izradio Giacomo di Varenne, u nadi da će se planovi odobriti i poslati potreban novac za njihovu realizaciju.¹⁵ U svom izvještaju iz 1699. godine generalni providur napominje Senatu da biskup i kanonici u gradu Skradinu nemaju osiguran smještaj jer se u gradu nalaze samo ruševine, uz mali broj kuća koje su privatnici obnovili za vlastitu upotrebu.¹⁶ Kuća koju je biskup obnovio državnim novcem nije primjerena za dugotrajan smještaj te nije dovoljno velika da bi uz biskupa ugostila i kanonike, a nalazi se na neprikladnoj udaljenosti od crkve.

Ceterum censeo generalnog providura Moceniga ipak je postala realizacija pomoći makarskom biskupu Nikoli Bijankoviću oko osiguranja sredstava za početak izgradnje katedrale i biskupske kuće u

¹² ASVe, Senato PTM, b. 538, prilog izvještaju 20 generalnog providura Alvisea Moceniga od 16. kolovoza 1697., Prilog A.

¹³ Tomić 2009, pp. 56–58.

¹⁴ ASVe, Senato PTM, b. 538, prilog izvještaju 20 generalnog providura Moceniga od 16. kolovoza 1697.: «Nota della spesa che conveniva fare per una delle Chiese

Primo la chiesa sarà lunga passi dodici, larga passi sei con li muri alti da dieci dotto piedi compreso l'accrescimento delle capelle haverà duecento ottanta geometrici de muri grossi d'un pie e mezo, li quali impareranno a rag. di 50 sassi per passo quattordici milla quattrocento passi di faccia, e costerà d'escavation e portadura d'essi mille settecento tredici lire --- 1713

Per fattura de Mastri, che lavoreran li detti sassi a ? di dodici gironi lire duemilla, e quatrocento --- 1400

Per Muradai --- 1152

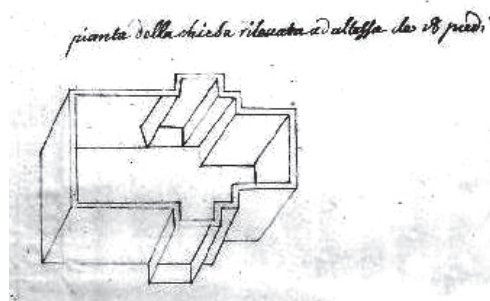
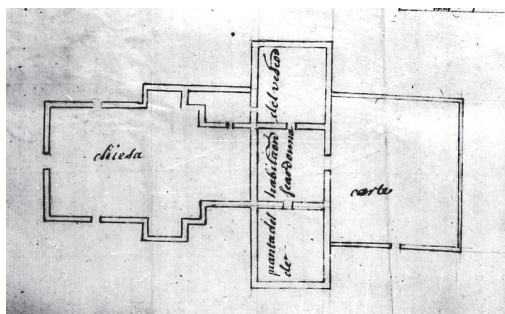
Per Calcina --- 864 ...»

¹⁵ ASVe, Senato PTM, b. 538, Alvise Mocenigo, izvještaj 20 od 16. kolovoza 1697.; Senato PTM, b. 541, izvještaj 103 od 9. siječnja 1699., Prilog B.

¹⁶ ASVe, Senato PTM, b.541, izvještaj 103 od 9. siječnja 1699. iz Splita; ASVe, Senato PTM, b. 541, izvještaj 120 od 10. srpnja 1700. iz Splita: »Rassegnatosi a questa carica Monsignor Civallesi Vescovo di Scardona, e d'indi passato alla propria Residenza, accompagnato con mie lettere all'Ill.mo Co. e Cap. di Sebenico, perche in ordine alla venerabile volonta del Eccmo Senato si facci prontamente dare in possesso della Casa già destinata per sua habitatione e corrispondere da quella Camera a tempi limitati da Pubblici decreti gli assegnamenti a lui et al suo Clero stabiliti.«

4. Giacomo di Varenne, tlocrt katedrale i biskupske rezidencije u Skradinu, 1697 (slika lijevo)

5. Giacomo di Varenne, trodimenzionalni prikaz katedrale u Skradinu, 1697 (slika desno)

Makarskoj.¹⁷ Osim čestih spominjanja potrebe za izgradnju u svojim izvještajima, providur Mocenigo se u lipnju 1700. godine prilikom obilaska provincije zaustavio u Makarskoj, nakon što iz Venecije nije dolazio nikakav odgovor na njegove opetovane molbe te je na svoju odgovornost, bez prethodne suglasnosti Senata, zapovjedio da se započne barem s provizornom izgradnjom crkve. Zapovjedio je da se premjeri zemljište te da se počnu kopati temelji za crkvu iskoristivši radnu snagu osuđenika koji su služili kaznu kao veslači na njegovoj galiji.¹⁸

U međuvremenu, biskup Civalleli, u pismu koje piše neposredno nakon što je održao prvu misu u skradinskoj katedrali, obavještava mletački Senat da njegov vikar i kanonici nemaju nikakvu mogućnost smještaja u gradu te da je postojeća crkva premala za mnogobrojno stanovništvo Skradina. On obavještava Senat da je imenovao tri prokuratora katedrale, među njima jednog *Morlacca*, jer smatra da bi mogli pripomoći učinkovitijem prikupljanju milodara od lokalnog stanovništva potrebnog za izgradnju i uređenje crkve kojom se služe rimokatolički i pravoslavni vjernici.¹⁹

Prvi konkretni pothvati za obnovu crkve počeli su se ostvarivati tek 1724. godine kada mletačke vlasti zadužuju inženjera Francesca Melchiorija da napravi nacrt i troškovnik za novu katedralu.²⁰ Nacrt i troškovnik inženjera Melchiorija poslani su u Veneciju gdje su odobreni te je pokrenuta inicijativa za što brže prikupljanje sredstava za realizaciju tog projekta. Iako je generalni providur Nicolo Erizzo iznio primjedbe na usvojeni nacrt ističući da je predviđeni projekt crkve previše dotjeran i skup za izvedbu, venecijanske su vlasti nastavile ustrajati na realizaciji prihvaćenog nacrt bez ikakvih izmjena s predviđenim troškom od 24 745 lira. S druge strane, složili su se s providurovim prijedlogom za izmjenu nacrt zvonika, koji se trebao preinačiti i izvesti u jednostavnijim oblicima zbog uštede novčanih sredstava – princip koji generalni providur treba primijeniti na sve faze realizacije projekta. Mletačka se vlast također pouzdaje u već dokazane sposobnosti generalnog providura Nicole Erizza te od njega traži da i dalje nastoji dobiti podršku lokalnog stanovništva u obliku opskrbe gradilišta drvenom građom i dobrovoljnim radom na izgradnji katedrale.²¹

Državni je inženjer Francesco Melchiori prilikom boravka na gradilištu savjetovao prokuratoru gradnje mogućnosti nabave i dostave materijala potrebnog za izgradnju. Za nabavu vapna inženjer Melchiori predlaže sklapanje ugovora sa stanovnicima otoka Šolte koji bi bili zaduženi i za dopremanje vapna na

¹⁷ ASVe, Senato PTM, b. 539, Alvise Mocenigo, izvještaj 97, 99 i 103: » [...] ne resta di rassegnar all'EE VV nuovamente la nota di quanto occorre per la costruzione della Casa Episcopale e Chiesa di Macarsca, non essendovi, in quel luogo case d'affittare, ne in altra forma può accomodarsi quel Prelato e Clero [...] 9. gennaio 1699, Spalato«

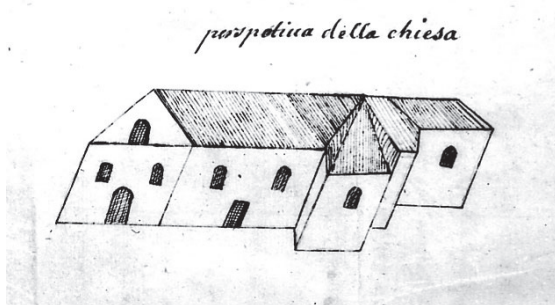
¹⁸ ASVe, Senato PTM, b. 541, Alvise Mocenigo, izvještaj 116 od 10. lipnja 1700. iz Makarske: »Giunto a questa parte ho ritrovato questo Monsignor Vescovo senza Chiesa, e ricoverato veramente in habitazione miserabile indidente al grado di cui Vostra Serenità si e degnata insignirlo, ma sarebbe desiderabile in lui maggior sofferenza nel solearne la privetione meritandolo la presente costituzione delle Provincie, e le publiche angustie.

L'impegno SV di erigervi le necessarie fabbriche, mi ha persuaso di darne almeno un apparente principio e però col comodo della Ciumra di questa galea ho fatto escavare del sito p. dentem.te divisato il Terreno per piantar le fondamenta d'una Chiesa, e della Casa per il Prelato, ristrette ora spatij moderati per minore dispendio, et ho ordinato la costruzione di Calcare, per proseguire prima i lavori, quando Vostra Serenità sarà istato di accorervi col denaro, e con la missione di ligname e ferramenta, senza di che non può intraprendersi alcun altra operatione [...]«

¹⁹ ASVe, Senato PTM, b.542, prilog 13 izvještaju 125 od 15. kolovoza 1700.: » [...] il stato di questa Mia Chiesa , perche conosciuto dall'E.V. il bisogno mi porga il dovuto compenso. La Chiesa destinata per Cattedrale è molto angusta per questo numeroso popolo, vedutala sprovista di cere per li Divini Uffici, e d'Oglio per la Lampada del Santissimo, ho eletto tre Procuratori, tra questi un Morlacco, accio con l'elemosine, che si raccoglieranno possino senza pubblico aggravio provvedere e all'una, e all'altro. L'Archidiacono mio Vicario con tutti li Canonici non avendo luogo da ricoverarsi, perche le Case piu buone sono state occupate da particolari, quali non vogliono darle in affitto, e l'altre sono inhabitabili, non so come poterli obbligare alla Residenza, quando l'S.V. Zelante di servitio di Dio, e del Prencipe non vi porga il sospirato, et opportuno rimedio. [...] Scardona 21 Luglio 1700.«

²⁰ DAMJANIĆ-BREŠAN 1979, p. 17. Spomenuti izvještaj i nacrt inženjera Melchiorija nije pronađen.

²¹ DAMJANIĆ-BREŠAN 1979, p. 44: » [...] La Fabrica dovrà essere costrutta sul piede del disegno, che ci avete accompagnato, a riserva del Campanile, il quale averà, come con zelo suggerite ad esser riformato, e ridotto a figura di minor dispendio, e dalla vostra commendabile attenzione dovrà studiarsi poi in tutto il resto il maggiore possibil risparmio; anzi confidiamo, che riuscitovi già' con vostro particolar merito di ridurre codesti sudditi alla contribuzione di alcuni legnami e delle loro opere manuali sarà pure per sortire alla vostra desterità nell'attualità del lavoro di ritirar da'medesimi, come ve ne eccitiamo efficacemente qualche altra cosa ancora a beneficio della Cassa Publica [...]«

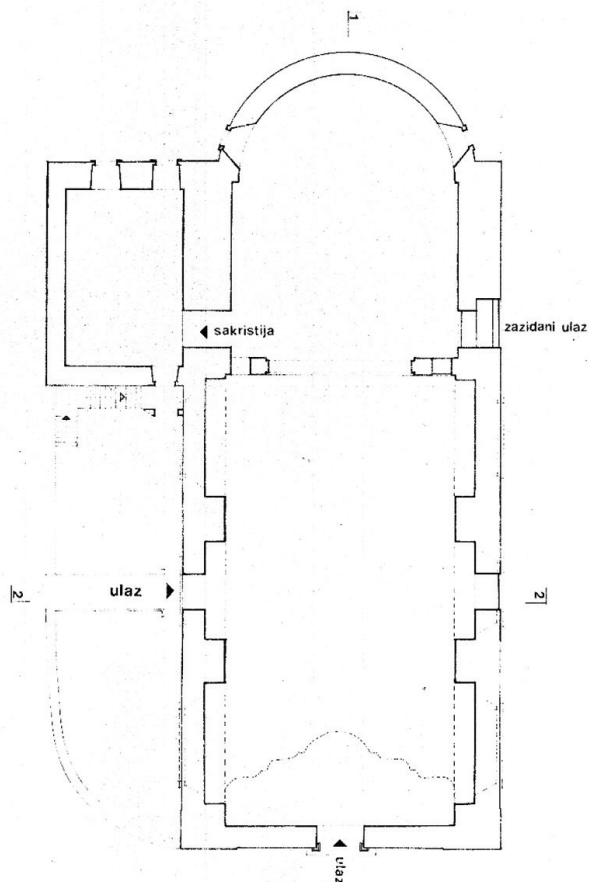

gradilište u Skradinu i njegovo skladištenje u rupe koje su se u tu svrhu trebale iskopati uz katedralu. Za nabavu pijeska zadužili bi se sami stanovnici Skradina koji su ga trebali iskopati na obalama Krke i dostaviti na gradilište. Ugovor o nabavi sve drvene građe sklapao se s poduzetnikom iz Karlobaga, na području Habsburške Monarhije, a za dopremu potrebnih metalnih prerađevina trebalo se obratiti poduzetnicima u Veneciji, vjerojatno posredovanjem ureda *Provveditori alle Fortezze*.²² S kamenarima se sklapao ugovor o branju kamena, rezanju i dostavi po najboljoj mogućoj cijeni, bez ikakvog spomena o kvaliteti.

Iz ovih podataka proizlazi da je javni inženjer, po naredbi generalnog providura izlazio na teren i tamo napravio izvještaj o zatečenom stanju građevine, o potrebnim radovima za obnovu te troškovnik cijelog zahvata koji je zatim generalni providur slao na odobrenje u Veneciju. Inženjeri nisu ostajali na mjestu gradnje da bi koordinirali i nadgledali gradnju, nego su taj posao prepuštali lokalnim majstorima i protomajstorima te su odlazili na druge zadatke i povremeno se vraćali u nadzor obavljenog posla. Četiri godine kasnije, u ljeto 1728. godine generalni providur Vendramin obavještava Senat da je katedrala dovršena u punoj visini izgradnje bočnih zidova.²³

Međutim, inženjer Melchiori u svibnju 1729. godine u izvanrednom je obliasku gradilišta ustanovio da su bočni zidovi broda katedrale izgrađeni preuski te da su, dodatno oslabljeni neprestanim kišama, popustili pod težinom krovšta koje se upravo gradilo. Prema Melchiorijevu izvještaju, prilikom svojeg zadnjeg posjeta gradilištu ostavio je precizne upute prema kojima je protomajstor katedrale trebao pričekati s dovršenjem katedrale i izgradnjom njezina krovšta.²⁴ Odgađanje dovršetka katedrale bilo je potrebno jer su se tek izgrađeni bočni zidovi katedrale namočeni obilnim kišama trebali osušiti da bi mogli prihvatiti težinu krova. No, protomajstor, koji je obavljao tu dužnost od početka izgradnje katedrale, nije slijedio dobivene upute nego je podlegao nagovaranjima biskupa, koji je htio požuriti dovršenje izgradnje, te je podigao krov nad brodom crkve. Kao posljedica toga, krov se urušio zajedno s velikim dijelom sjevernog, bočnog zida crkve, a odgovorni protomajstor, koji je vodio gradnju crkve od njezina početka 1725. godine pobjegao je iz Skradina te tako izbjegao kaznu. Došavši u Skradin u svibnju 1729. godine, inženjer Melchiori izradio je crtež nastale štete i odredio sve potrebno za obnovu oštećenja i nastavak izgradnje prema prvotno prihvaćenom projektu. Trošak dovođenja građevine u prvobitno stanje, prije urušavanja, iznosio je 2000 reala. U dokumentima vezanima za izgradnju katedrale u Skradinu inženjer Melchiori zadnji se put spominje 1741. godine.²⁵

Iduće 1730. godine, inženjer Giovanni Battista Camozzini dobio je od generalnog providura zadatak da otiđe u Skradin, izvidi stanje tamošnje katedrale i napiše izvještaj te formira projekt za nastavak radova na dovršenju izgradnje katedrale. Doznaje se da su nesrušeni ostali jedino teško oštećeni bočni zidovi crkve. Inženjer Camozzini u svom izvještaju navodi da su zidovi kapele glavnog oltara ostali gotovo neoštećeni, za razliku od bočnih zidova broda i zida glavne fasade na kojima se primjećuju velike pukotine. Prema Camozzinijevu mišljenju glavni razlog zašto je došlo do urušavanja krova i bočnih zidova crkve nalazio se u nedovoljno čvrstim temeljima crkve te je predložio izgradnju katedrale na drugom mjestu. Također, prema njegovu mišljenju, projektom predviđena veličina crkve ne odgovara broju od četiri i pol tisuće stanovnika grada Skradina, nego je napravljena za puno veći broj vjernika. U slučaju da se nastavi izgradnja katedrale na istom mjestu bilo je potrebno razgraditi i iznova bolje utemeljiti zidove crkve te podignuti nove zidove unutar postojećih, tako da se brod stanji za 4 do 6 stopa jer je brod crkve građen

6. Giacomo di Varenne, pogled na pročelje i bočni zid katedrale u Skradinu, 1697 (slika lijevo)

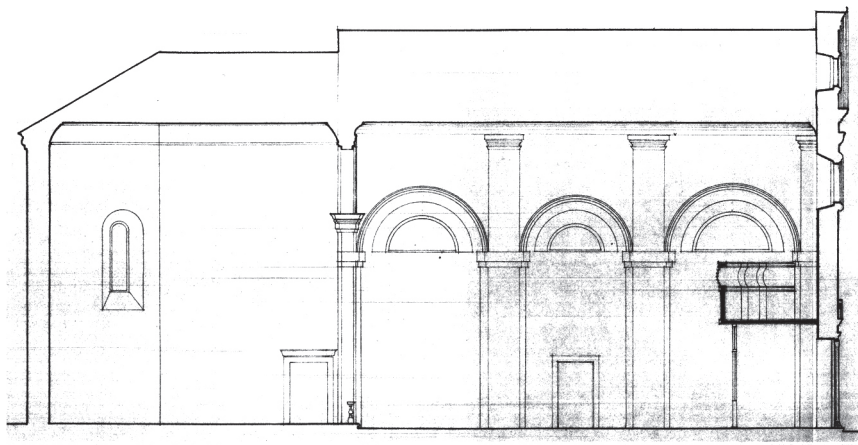
7. Tlocrt katedrale u Skradinu izgrađene prema projektu Francesca Melchiorija iz 1724 (slika desno)

²² ASVe, Senato PTM, b. 569, prilog izvještaju 20 od 14. ožujka 1727.

²³ ASVe, Senato PTM, b. 569, izvještaj 89: »E poi condotta al termine nell'altezza delle sue mura la Chiesa Cattedrale di Scardona, e va pure inoltrandosi l'altra di Macarsca doppo una difficile stentata unione de materiali [...]«.

²⁴ ASVe, Senato PTM, b. 570, izvještaj 101 od 5. srpnja 1729., Prilog C.

²⁵ DAMJANIĆ-BREŠAN 1979, p. 24.

8. Pogled na bočni zid katedrale u Skradinu izgrađen za vrijeme nadzora F. Melchiorija i G. B. Lodolija

U periodu između 1735. i 1755. godine sačuvala se korespondencija između skradinskog biskupa i generalnog providura iz koje se može zaključiti da skradinski biskup Bragadin još uvijek ustrajava na prvobitnom projektu crkve te da je protiv drugog, Camozzinijeva projekta, koji je puno skromnijih dimenzija i arhaičniji po obliku.²⁷

Novi zamah u izgradnji katedrale dogodio se tek 25 godina poslije urušavanja krova i perimetralnih zidova, 1755. godine, kada inženjer Lodoli preuzima nadzor nad izgradnjom katedrale prema prvobitnom projektu inženjera Melchiorija iz 1724. godine, a protomajstor je bio Petar Skoko. Za dovršenje katedrale iz Trogira je dopremljena kamena rozeta za pročelje, a kameni kvadri za popločenje unutrašnjosti doprimljeni su iz Korčule. Inženjer se Lodoli, nakon što je prihvatio dužnost nadglednika radova, angažirao na konsolidaciji zidova katedrale. Ugrađene su zatege kroz bočne zidove, apsidu i trijumfalni luk. Senat je 1757. godine izdvojio 120 cekina za podizanje glavnog oltara i tabernakula, a skradinskog je biskupa zadužio za nabavu novca potrebnog za podizanje ostalih četiriju oltara u crkvi. Nova skradinska katedrala posvećena je 16. travnja 1758. godine, a ostala oprema za crkvu nastavila se polako nabavljati tijekom druge polovice 18. stoljeća, dijelom novčano potpomognuta od venecijanskih vlasti, a dijelom i od lokalnog stanovništva. Generalni providur Dalmacije i Albanije bio je zadužen za izgradnju zvonika i orgulja prema nacrtima i troškovnicima »koje su izradili stručne osobe«²⁸ (da podsjetimo, nacrt se zvonika inženjera Melchiorija nije svidio generalnom providuru ni mletačkim vlastima koje su predložile izgradnju jednostavnijeg zvonika). Providur je za voditelja izgradnje zvonika imenovao inženjera Franu Zavorea. Premda u dokumentima nema podatka kada je započeta i završena izgradnja zvonika, na ploči ugrađenoj iznad ulaznih vrata zvonika čita se da je zvonik sagrađen 1782. godine.

Iz opisa skradinske katedrale koji je sastavio inženjer Ivan Nikola Nakić 1789. godine za *Inventar državnih građevina u provinciji Dalmaciji i Albaniji* doznaje se da na zvoniku još uvijek nije dovršen zadnji kat, a da je netom završenoj katedrali potrebno više popravaka.²⁹

Napredak je radova na izgradnji i obnovi skradinske katedrale te ostalih građevina pod državnom ingerencijom ovisio o mnogo čimbenika. Svakako jedan od najvažnijih čimbenika bila je količina raspoloživih novčanih sredstava čiju isplatu je odobravao Senat u Veneciji. Novčanih je sredstava za izgradnju skradinske katedrale uvelike nedostajalo već početkom 18. stoljeća. Takva situacija se tijekom vremena progresivno pogoršavala te je u konačnici izgradnja crkve s velikim prekidima trajala više od pedeset godina. Važno je napomenuti da država nije bila zainteresirana da katedrala bude reprezentativna građevina koja će svojim oblikom biti očiti primjer državne moći, na što jasno upućuje angažman *bombardiera* di Varennea da napravi projekt za izgradnju katedrale. U izvještajima generalnih providura Senatu, izvještajima i troškovnicima javnih inženjera te u dopisima i uputama koje Senat šalje generalnim providurima, ne samo tijekom gradnje skradinske katedrale, već i tijekom cijelog 18. stoljeća, ponavlja se uvijek ista fraza o obvezi za najveću moguću uštedu državnih sredstava. Potreba za uštedom bila je toliko izražena da je u konačnici Mletačka republika tek djelomično financirala izgradnju katedrale jer je uspjela na razne načine osigurati veliki doprinos izgradnji zahvaljavajući lokalnom stanovništvu, tj. njihovim milodarima i dobrovoljnom radu.

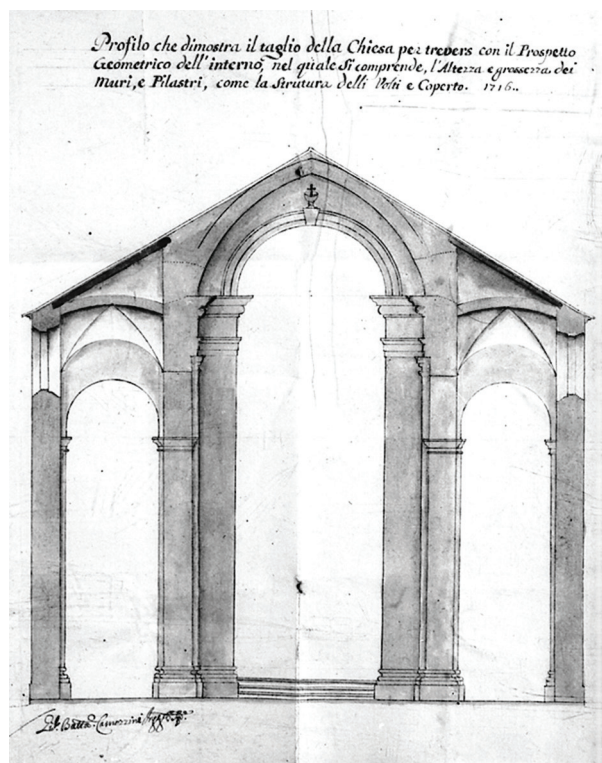
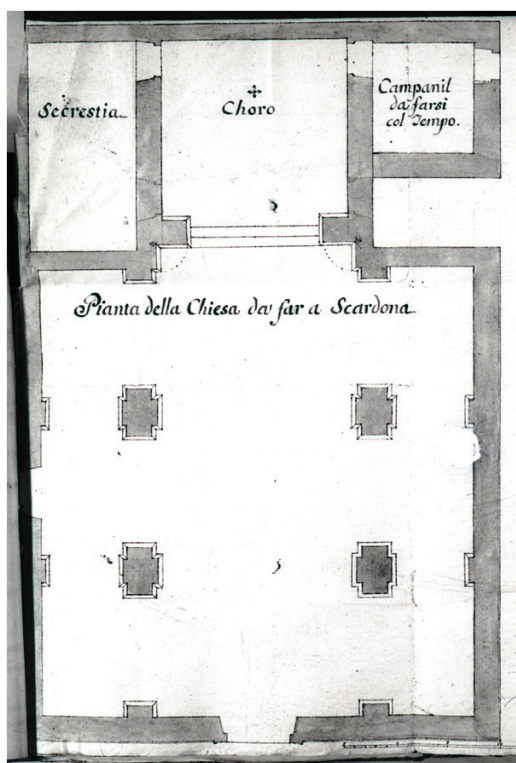
Početak gradnje i njezin nastavak ovisio je i o spremnosti pojedinih generalnih providura da utječu na Senat da odobri novac potreban za nabavku materijala i isplatu radnika, da pošalju inženjere na gradilište

²⁶ ASVe, Senato, Rettori, Dalmazia, b. 222, 20. rujna 1730., Prilog D; ASVe, Senato, Rettori, Dalmazia, b. 222, 1. ožujka 1731., Prilog E.

²⁷ ASVe, Savio Cassier, b. 499, 47.

²⁸ DAMJANIĆ-BREŠAN 1979, pp. 23–24, 34.

²⁹ ASVe, Deputati e Aggiunti alla Provision del Denaro Pubblico, b. 990., Inventario Generale di tutte le pubbliche fabbriche date in consegna ai rispettivi Quartieri Mastri di Zara, Knin, Spalato, Sebenico, loro territorj e rispettivi riparti dei Quartieri Mastri stessi della Provincia della Dalmazia.

i potaknu ih na rad, kao i česte inspekcije gradilišta. Generalni je providur Mocenigo na svoju odgovornost i vlastitom inicijativnom započeo s radovima na katedrali u Makarskoj, a o generalnom providuru Erizzu i o njegovoj sposobnosti da privoli domaće stanovništvo da potpomogne radove u materijalu i radnoj snazi, ovisio je nastavak radova na skradinskoj katedrali. S druge pak strane, generalni je providur Erizzo kritizirao projekt katedrale i zvonika inženjera Melchiorija kao previše dotjeran i skup, a te je primjedbe djelomično prihvatila mletačka vlast i preinačila konačan projekt zvonika.

Različiti su generalni providuri na različite načine koristili položaj na kojem su se nalazili. Moguće je da su se dugotrajni prekidi u gradnji katedrale dogodili i zbog drugih razloga koje ne nalazimo u službenim dopisima i izvještajima. Iz anonimnog pisma iz 1741. godine doznaje se da: »Kulminaciju iskorišćavanja svog položaja dostižu generalni providuri prilikom gradnje i dograđivanja raznih javnih, državnih zgrada, bile one vojne ili civilne prirode. Kamenje, isklesano i prilagođeno za javne zgrade, išlo je najprije u Zadar, a otale u Veneciju u njezinu okolicu, gdje su generalni providuri gradili pomoću njih svoje palače. I ne samo kamenje, nego i drvo i željezarija sve namijenjeno državnim zgradama, upotrebljavano je za njihove privatne kuće. Čak i radnici i inžiniri, služili su da se te palače podignu, sve na račun države. Sveti Marko je sve plaćao!«³⁰

Uloga biskupa svodila se na pisanje nepreglednog broja pisama i molbi lokalnim knezovima, generalnom providuru u Zadru i vlastima u Veneciji bez kojih katedrala vjerojatno nikada ne bi bila dovršena. Sačuvana dokumentacija pokazuje da biskupi nisu mogli utjecati na odabir projekta, veličinu i formu u kojoj će se izgraditi katedrala.

Nakon ratova s Osmanlijama i stabilizacije granične linije početkom 18. stoljeća, došlo je do normalizacije života u Skradinu i ostalim osvojenim područjima, te se javila potreba za obnovom uništenih građevina. Međutim, Mletačka Republika veoma teško odvaja potreban novac. Ulaganjem novca na novo osvojena područja, obnovom građevina i urbanizacijom prostora, Mletačka je Republika trebala revitalizirati ta područja poboljšanjem kvalitete života, s ciljem naseljavanja novog stanovništva i uspostave trgovine, a sve radi zarade ubiranjem poreza. Međutim, Republika nije imala takve snage i obvezu koju je preuzela ugovorom sa Svetom Stolicom za obnovu skradinske i makarske biskupije, ispunila je tek nakon gotovo cijelog stoljeća.

Prilog A

ASVe, Senato PTM, b. 538, prilog izvještaju 20 generalnog providura Alvisea Moceniga od 16. kolovoza 1697. godine

Essendo arrivato a Scardona alli 7 del Corrente assistito dal sig. ee Cap.n del Contado di Sebenico, e di Proto Gierolamo, io ho trovato una piccola Chiesa dedicata alla Madonna, che fu Moschea de Turchi, la quale essendo troppo piccola e fabricha di non valer conveniva fabricarne un altra in d.o luogo alla

9. G. B. Camozzini, tlocrt katedrale u Skradinu, 1730 (slika lijevo)

10. G. B. Camozzini, poprečni presjek katedrale u Skradinu, 1730 (slika desno)

11. Skradin, zvonik katedrale
(slika lijevo)

12. Skradin, pročelje katedrale
(slika desno)

forma della pianta qui giunta, la quale costerà l'istesso contenuto nella vota precedente di Macarsca --- 10148, 16

Io ho ancora ritrovato le vestigie della Casa grande al Lido del Mar, le quali per esser di niun valore sarà bisogno fabricarvi un'altra habitatione nuova per il [?] Vescovo alla forma della pianta qui giunta, la quale sarà unita alla chiesa dalla parte di Levante, e sarà situata tra la Chiesa e la riva del mare et a rag.ne della spesa della fabbrica di Macarsca avanti descritte, la detta habitatione vera a contarne --- 1963

Queste sono le osservazioni, e note più distinte che io debbi potuto trovare al soggetto della mia commissione e quando VE vorrà dar principio alle costruzioni avrà di notificare, io darò odi Modelli per cadauna quando comanderà VE la presente relatione e [?] sono stati presentati a Spalato li 12 Agosto 1697.

Queste sono le osservazioni, e note più distinte che io debbi potuto trovare al soggetto della mia commissione e quando Vostra Eccellenza vorrà dar principio alle costruzioni avrà di notificare, io darò odi Modelli per cadauna quando comanderà Vostra Eccellenza. La presente relatione e [...] sono stati presentati a Spalato li 12. Agosto 1697.

Prilog B

ASVe, Senato PTM, b. 541, izvještaj 103 od 9. siječnja 1699. godine

[...] Quanto all'habitatione del Vescovo e de Canonici devo humilmente rappntare a Vostra Sertà, che a Scardona non vi sono che rovine, a riserva d'alcune poche case, che sono state ristaurate da particolari per proprio comodo, e con la fede di Pubbliche investiture, quali con mira di promuovere la popolazione e con l'auttorità dell'Eccmo Senato li sono state rilasciate in varij tempi dalla Carica Generalitia. Anco il sod.o attuale Verantio nella neccessità havuta, per essercitar le sue incombenze di stabilirsi habitatione, ha ristaurato con Publica Permissione una delle Murache, e n ha impiegato qualche summa di denaro, che da periti potrà essser liquidata non havendo lui tenute, nota particolare. La casa non è bastante ad accomodare il solo Vescovo e tutto il suo Clero resta senza ricovero. E lontana dalla Chiesa, e col denaro neccessario alla reintegrazione del Gov.le una delle molte Murache vicine, e andarsi disponendo la fabbrica con agiustato disegno, per unirvi la canonica.

Tutto ciò dipende dagl'arbitrij supremi, e dal beneplacito di Vra Sertà ma non deve non aplaudire al ricordo de Signori Consultori, quali Saviamente suggeriscono, che potrebbe il Vescovo con suoi canonici per hora dimorar a Sebenico, solo sei miglia da Scardona, e con poco incomodo supplire agl'uffittij al suo zelo religioso, come per appunto disegna il Prelato di Macarsca, che versa nelle stesse difficoltà, e tante più che dalla Publica Provvidenza con decreto 1697 - 11. maggio s'è fatta assegnatione per affitti, sino a tanto, che sij fondata la Canonica, o fatta altra più adeguata provisione ne reste di rassegnar all'EE VV

nuovamente la nota di quanto occorre per la costruzione della Casa Episcopale e Chiesa di Macarsca, non essendovi, in quel luogo case d'affittare, ne in altra forma può accomodarsi quel Prelato e Clero [...], Spalato 9 Genajo 1699.

Prilog C

ASVe, Senato PTM, busta 570, dispaccio 101, 5 srpnja 1729

Unito all'precedente ossequioso dispaccio, umilio il disegno prescrittomi in venerate Ducali 30 Aprile scaduto per l'Isola Veglia, per la situazione de suoi Castelli Muschio, e Maltempo, loro adiacenze e Litorale oposto. Ad un'opera eseguita con tutta essatezza, e perfezione l'impiego l'accurata diligente esperienza del Collonel Ingegner Melchiori, il di cui previsto studio relativo alle mie comisioni fù di non omettere particolarità alcuna, che fosse degna di cadere sotto l'esame, e l'osservazione del VV. EE. Spedito egli nel decorso mese di maggio da Spalato all'accenata incombenza, prima d'intraprenderla, passò pure di mio ordine in Scardona per rivedere quella Cattedrale, distinguere fino a che grado arrivate fossero le operazioni, e per disporre in seguito il conferente all'ultimazione di quella pubblica fabbrica. Conosciuta dalla di lui provata cognizione la qualità del lavoro di recente compito, la fiacchezza del muro non atta per anco a sostener alcun peso, indebolita in appreso dal tormento d'incessanti copiose piogge, lasciò (come asserisce) aggiustate istruzioni onde fosse differita l'idea di ripporvi il suo Tetto, fino che rassodato il muro, erinuigorito dalla forza delle calzine valesse a sostrirne l'incarico. Negligendo le provide disposizioni il Protto, che fino da suoi principij ottene la dirrenzione di quella fabbrica, incoata nell'anno 1725, sprezzò il documento; diede immediata mano a coprire la Chiesa, conducendo agevolmente nella sua opinione le zelanti pijssime premure di quel degno Prelato, ch'annellava con Religiosa impacenza al compimento dell'opera. Caricato indebitamente dal soverchio peso del colmo il muro, non per anco stagionato, ed insusistente, roversciossi, stracinando secco con il tetto porzione ancora del lato a Ponente, come ben rimarca l'occluso esato disegno. Con solecita fuga prevenne li rigori della giustizia il suposto autore della funesta insorgenza, lasciando in estrema angoscia quel Vescovo che riguarda nelle seguite ruvine il getto inutile di sue smaniose fatiche, e la perdita egualmente di molto suo soldo, con cui s'esseti volontario, ed accorse al non lieve dispendio. Niente dissimile è la passione dell'animo mio, che sente con somo ramarico qualunque, benché tenue pubblico discapito, a scanso di cui studia indetesa la mente, ne si stanca già mai l'applicazione.

Per riconoscere il dano, e per contribuire al neccessario provvedimento, spinsi a Scardona il Melchiori, che rilevò il precipizio, e conobbe ascender a reali duemilla la spesa di rimetter la fabbrica nel primiero suo stato. Le lacrime di quel mons.^r Tomaseo amolindo li cuori dell'abitanti, valsero a promover la compassione, e ad eccitar li a qualch'esborso in rissarcimento del strano luttuoso accidente. Fissate fra tanto le più idonee disposizioni al ricupero de materiali, e all'approntam.to di quelli ch'essiger potesse l'onorezza, non lascerò altresì mezzo alcuno, onde con il danaro a cui sarà tenuto chi risultasse Reo principale del rimarcabile difetto; o con l'altro che ritraer si potesse dalle spontanee esibizioni di quelle genti; unito al Capitale di qualche condanna, esistente nelle camere (quando vi concorra il pubblico sovrano beneplacito) resti applicato al grave disordine, sufficiente riparo e compenso.

Zara, 5 luglio 1729

Prilog D

ASVe, Senato, Rettori, Dalmazia, busta 222, 20. rujna 1730

Illustrissimo et Eccellentissimo Provveditor Generale

Trasferitomi a Scardona ove in pronta obediienza al venerato comando di V. E. de 6 corrente osservai le rovine di quel Tempio che fù eretto e precipitato sotto l'Eccellentissimo Precessor Vendramino. La Cappella dell'Altar Magior e rimasta in piedi senza alcun pregiudizio, ma la Mura da Garbino, e della Facciata davanti nelle quali si vedono alcune crepature causate dell'imperfezione delli Fondamenti buona parte cadeono con il coperto, quella parte che è rimasta in piedi come tutta la alla da Borra sono slogate dal Perpendicolo così che non si può promettere alcuna susistenza delle medesime. Per molte cause non concorre il mio osequio di rimetere il Tempio nel medesimo luocco tutto che vi sia in piedi la Capella, prima perchè il Disegno non fù concepito proporzionato al numero di solo 4 mille cinquecento anime al più che contiene Scardona, ma più vasto dal Bisogno, in secondo se anco si volesse rimettere sopra li stessi fondamenti converebbe rifarli per il difetto evidente della loro instabilità, in terzo il vaso della Chiesa fù precipiato e continuato sulla larghezza di piedi 35 $\frac{1}{2}$ in base e le Travadure sono più curte, e però volendosi prevalere della stessa Capella converebbe far di pianta due nuovi fondamenti entro la Chiesa per tener il vaso 4 in 6 piedi più stretto il che sarebe di molta spesa per stabilirli ben sodi e sufficienti, oltre di che li muri sono stati costrutti con cativi materiali senza corsaroli ma con pietre grezze minute, e scaglie. Per concludere il mio divoto sentimento devo rassegnare all'E. V. come per Garbino discosto 12 in 15 passi dalla Fabbrica stessa vi è un dorso di Grebano vivo capace e suficente per erigervi il Tempio proporzionato, che con poca fattura e fa??nelli si ridurà tutto a un piano, sul quale v'esistono due boteghette, un orto et una Casetta, tutte fabbriche vecchie investite le prime al capo Precipale di

Sebenico Sugorovich e Pietro Mijch, e la Casetta a Zuane Omer Aga da quali sono state ristrate e ridotte a uso di valersene, in ricompensa delle quali il Prencipe Serrenissimo potrà investirli dei Terreni, o pure rissarcirli delle pocche spese da essi fatte.

Con la presente gli humiglio un Dissegno nel quale la Virtù di V. E. rilevera non solo la disposizione, larghezza, e longhezza della Pianta, ma anco l'altezza grossezza e struttura delle mure Pilastri e Volti con la qual Simetria verrà a costare solo quattromilla duecento e ottanta reali come dall'occluso computo l'E. V. rileverà, nel quale non si e compreso le vitriate e campanile che col tempo lo potrà aggiungere quei Popoli. Per la condotta de materiali che non si e computata sarà necessario che l'E. V. permetti la Bertagna o qualche altro Bastimento con una Galiotta, per rimborchiarli a suo tempo.

Ho anco raccolto esservi sopraluogo li seguenti materiali cio e 50 in 60 mozzi di Calcina [...].

La qual Armadura è necessario che l'E. V. la feci spiantare prima che vi cadino le piove dell'inverno acciò non si rendino del tutto invalidi li legnami, ma prima bisogna disfare le mure instabili che sono rimaste in piedi a riserva della Capella, nella quale potranno Ufficiare sin tanto che sarà perfezionata la [...]

Ecco ciò che ha potuto eseguire la mia divota attenzione mentre riverentemente baccio le

Vesti di V. E.

Spalato li 20 settembre 1730

Volendo dar principio all'opera si doverà ordinare in quelle vicinanze tre Calchere di Calcina e anco una per pietrecotto con un buon mistro.

Si ordenerà la provisione delle pietre di che si darano le sagome, e del Sabion.

Si stabilirà per spiantare quelle Fabriche et il sito ove si dovera impiantare la chiesa.

Si doverà spedire a quella parte dalle munizioni di Zara o di Spalato li seguenti effetti

ciò è 20 Trapani [...].

Giovanni Battista Camozzini Ingegner

Prilog E

ASVe, Senato, Rettori, Dalmazia, busta 222, 1. ožujka 1731

Serenissimo Principe

Li ricorsi umiliati a Vra Seta da Monsignor Tomaseo Prelato dignissimo di Scardona hanno somministrato motivo all'estesa delle venerate Ducali di 16 Marzo dell'anno passato. Prescrivono queste dover il denaro delle pecuarie condane esser tutto applicato in estinzione dei pro prima, e delli Capitali successivamente da lui presi a censo per coadiuvare alla fabrica di quella Cattedrale Chiesa, che appartiene al Reggio Iuspatronato. Dopo le stesse ho riverito in altre susequenti Ducali di 12 Maggio il Pubblico ossequiato sentimento, onde dover il soldo delle condane medesime rivolgersi a ristauo delle occorrenze, che gravi, et importanti spiegano le Piazze dell'una, e l'altra di queste due Provincie. L'esperienza però del tempo decorso, delli mesi almeno, da che io ho l'onore di sostener questa Carica, rende mente meno, che contingente il beneficio da sperarsi da un tal fonte, non succedendo deliti, per meritar pene pecuarie, ma se nascessero, non lasciero di vista li Publici comandi preferendo quelli, che godono il privilegio d'antioriore data. Contengono le ducali preffatte di 16 Marzo altri due incarichi, di dover riferirsi quali supeletili, e sacri ornamenti tenga quella Chiesa, di quali altri possa aver bisogno, non che in quale preciso stato s'attrovi, et esista la sua fabrica. Quanto alle sacre supeletili sono tutte contenute con l'esisten[?]. L'Altre che occorrono negl'occlusi due Inventarij ordinati, e fattimi tenere dalla puntualità dell'Illmo Signor Co: Capitano di Sebenico Trevisan. Non e affatto infelice la positura, e lo stato di quel sacro Tempio. Intraprese da molto tempo, e perfezionata molti mesi prima del mio arrivo alla Carica. La sua fabrica ebe a crollare per quanto rilevai il suo Tetto non solo, ma in buon parte le mura ancora, risentitosi gagliardamente tutto il ressto del suo corpo, sino delle fondamenta. Ancora in Settembre passato relativamente al Pubblico ricevuto comando, porto il deffonto Ingegner Camozzini per riconoscer il bisogno, e liquidare in quel maniera, potrebe più facilmente addattarvisi il riparto, e l'emend[?]. Egli però attribuendo le cause alli difetti delle fondamenta, non riconobe possibile il suo ristauo senza molta spesa, ed eseguito an[?] con li sugeriti ripieghi, esito' ad assicurare la sua sussistenza, Conobe però espediente più necessario, scegliere altro sito, e costruir sopra d'esso la Chiesa Cattedrale. In Reali quattromille trecento in c. a propose il computo della spesa lo lo umilio qui inserto con la relazione dell'Ingegner antedetto, e col disegno ancora formato sin dall'ora. Resta cosi, per quanto poteva a me appartenere eseguito il Pubblico incarico, non già estinto il dolore d'essersi gettata inutilmente, e la Publica, non cosi lieve spesa, e quella che ci aveva aggiunto il Prelato nell'arrezione di questo Tempio, per li accidenti risentiti, e per le raggioni esposte dall'Ingegner, reso affatto imperfetto. Gratie

primo Marzo 1731

BABIĆ 1986

Ivan Babić, *Skradin i njegovo područje u prošlosti*, Skradin, 1986.

BILIĆ 2009

Darka Bilić, Katedrala u Makarskoj: dokumenti o povijesti izgradnje i povijesno-umjetnička valorizacija, *SIC ARS DEPENDITUR ARTE*. Zbornik u čast Vladimira Markovića, Zagreb 2009, pp. 45–66.

DAMJANIĆ-BREŠAN 1979

Božena Damjanić-Brešan, *Skradinska stolna crkva*, Zagreb 1979 (magistarski rad, Sveučilište Zagreb).

DA MOSTO 1937

Andrea da Mosto, *L'Archivio di Stato di Venezia – Indice generale, storico, descrittivo ed analitico*, I, Roma 1937.

NOVAK 1958–1959

Maja Novak, Generalni Providuri Dalmacije i Albanije u 18. st., *Radovi Instituta Jugoslavenske JAZU u Zadru*, IV–V, 1958–1959, pp. 341–373.

NOVAK 1960

Maja Novak, Sudstvo, državna uprava i gradnje u Mletačkoj Dalmaciji i Albaniji, *Radovi Instituta Jugoslavenske JAZU u Zadru*, VI–VII, 1960, pp. 237–255.

NOVAK 1962

Maja Novak, Javni i društveni odnosi generalnih providura Dalmacije, *Radovi Instituta Jugoslavenske JAZU u Zadru*, IX, 1962, pp. 251–279.

PEDERIN 1990

Ivan Pederin, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409–1797)*, Dubrovnik 1990.

SLUKAN ALTIĆ 2008

Mirela Slukan Altić, Razvoj gradova oko rijeke Krke, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, 21, 2008, pp. 207–248.

SOLDO 1991

Josip Ante Soldo, Skradin pod Venecijom, *Radovi Instituta Jugoslavenske JAZU u Zadru*, 33, 1991, pp. 131–183.

TOMIĆ 1990

Radoslav Tomić, Novi podaci o makarskoj katedrali, *Makarsko primorje*, I, 1990, pp. 130–136.

VIDOVIĆ 1981

Mile Vidović, *Nikola Bijanković, splitski kanonik i makarski biskup (1645–1730)*, Split 1981.

ŽANETIĆ 2005

Milivoj Žanetić, Zvono makarskog biskupa Nikole Bijankovića iz 1704. godine, *Makarsko primorje*, VII, 2005, pp. 123–130.

Sl. 1, 2, 3: arhiv avtorice.

Sl. 4, 5, 6, 9, 10: Archivio di Stato di Venezia.

Sl. 7, 8: Božena Damjanić-Brešan, *Skradinska stolna crkva*, Zagreb 1979 (magistarski rad, Sveučilište Zagreb).

Sl. 11, 12: foto Darka Bilić.

Viri slikovnega gradiva

Prispevek je bil oddan 19. 11. 2012.